

16.4.2018

EOAK/1778/2018

Lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys (HE 31/2018 vp) laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusasiamieheltä asiantuntijalausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä.

Esitän lausuntonani kunnioittavasti seuraavan.

I YLEISET SÄÄNNÖKSET (1 luku)

Ehdotetussa 1 §:ssä säädettäisiin lain (Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä) soveltamisalasta. Oikeusasiamiehen toiminnan kannalta merkittäviä ovat 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdat, joiden mukaan lakia sovelletaan toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kyse on

- rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta (1. kohta),
- syyteharkinnasta ja muusta rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta (2. kohta).

Kysymykseen saattaa tulla myös momentin 3 kohta rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa.

Perustuslain 110 §:n 1 momentin perusteella oikeusasiamies ja oikeuskansleri ovat erityissyyttäjiä. Periaatteessa jokainen ylimmän lail-

lisuusvalvojan käsittelemä asia voi potentiaalisesti johtaa esitutkintaan, syyteharkintaan ja syytteen ajamiseen tuomioistuimessa.

Edellä kuvattujen toimien osalta ehdotetun 1 §:n perusteluissa todetaan, että oikeusasiamies ja oikeuskansleri ovat lain tarkoittamia ”toimivaltaisia viranomaisia”. Lakia sovellettaisiin siltä osin, kuin henkilötietoja käsitellään 1 §:n 1 momentissa lueteltuja tehtäviä varten.

Tältä osin asiassa ei ole huomauttamista.

II TIETOSUOJAVASTAAVA (6 luku)

Ehdotettu 40 §:n 2 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan tietosuojavastaavan tehtävät eivät ulotu tuomioistuinten lainkäyttötoimintaan eikä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaan.

Säännös on lähtökohdiltaan asianmukainen, koska tietosuojavastavalla on myös tietynlainen valvonnallinen rooli, joka ei sovi yhteen oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman kanssa.

Kun lain soveltamisalan mukaisesti lakia sovellettaisiin oikeusasiamieheen 1 §:n 1 momentin 1 - 3 kohdissa mainituissa tapauksissa ja kun kaikkien niissä mainittujen oikeusasiamiehen toimien tulee jäädä tietosuojavastaavan tehtävien ulkopuolelle, on 40 §:n 2 momentissa tarpeettomasti ja epäselvyyttä aiheuttavalla tavalla viitattu oikeusasiamiehen ”laillisuusvalvontaan”. Ylipäätään tietosuojavastavalla ei oikeusasiamiehen valtiosääntöisen asema huomioon ottaen voine olla roolia oikeusasiamiehen toiminnassa sen enempää käsillä olevan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettavan lain soveltamisessa kuin EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentävässä lainsäädännössä (HE 9/2018 vp).

Edellä olevalla perusteella lainkohdan tulisi kuulua ”Tietosuojavastaavan tehtävät eivät ulotu --- eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaan”.

III VALVONTAVIRANOMAINEN (8 luku)

Ehdotetun 45 §:n 2 momentin mukaan lain säännöksiä valvonnasta ei sovelleta tuomioistuimeen, valtioneuvoston oikeuskansleriin eikä eduskunnan oikeusasiamieheen.

Säännös on asianmukainen, koska tietosuojavaltuutetun oikeusasiamieheen kohdistuva valvonta olisi ristiriidassa oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman kanssa.

Selvää on, että myöskään mitään muissa kuin 8 luvussa mainittua tietosuojavaltuutetun valvontaa ei sovelleta ylimpiin laillisuusvalvojiin.

Tällaisia valvonnallisia elementtejä sisältäviä säännöksiä ehdotuksessa ovat ainakin

- 21 § (tietosuojaviranomaisen ennakkokuuleminen)
- 22 § 1 mom. 7 kohta (rekisteröidyn oikeus tehdä toimenpidepyyntö tietosuojavaltuutetulle)
- 24 § 2 (tarkastusoikeuden rajoittaminen; toimenpidepyyntö tietosuojavaltuutetulle)
- 26 § 2 (rekisteröidyn vaatimuksen epääminen; toimenpidepyyntö tietosuojavaltuutetulle)
- 29 § (oikeuksien käyttäminen tietosuojavaltuutetun välityksellä)
- 56 § (oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi).

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

Mikko Eteläpää